

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA ANTONIJA MAIKLA KOLINSA
[ANTHONY MICHAEL COLLINS]
SECINĀJUMI,
sniegti 2023. gada 12. oktobrī¹

Lieta C-549/22

X

pret

Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank

(*Centrale Raad van Beroep* (Sociālā nodrošinājuma un civildienesta lietu apelācijas tiesa, Nīderlande) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Ārējās attiecības – Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu asociācijas nolīgums starp ES un Alžīriju – 68. panta 4. punkts – Tieša iedarbība – Piemērojamība personām – Tāda darba ņēmēja pārdzīvojušais laulātais, kurš ir Alžīrijas valstspiederīgais un ir nodarbināts dalībvalstī – Apgādnieka zaudējuma pabalsta eksports uz Alžīriju – Pabalsta samazinājums – Diskriminācija valstspiederības dēļ – Objektīvs pamatojums samazinājumam atbilstoši dzīves dārdzības atšķirībām

I. Ievads

1. Apelācijas sūdzības iesniedzēja X dzīvo Alžīrijā. Tā kā viņas mirušais laulātais strādāja Nīderlandē, viņa saņem apgādnieka zaudējuma pabalstu no *Sociale verzekeringsbank* (Sociālās apdrošināšanas banka, Nīderlande; turpmāk tekstā – “SVB”). Nīderlande ir pieņēmusi tiesisko regulējumu, ar ko ir samazināts X izmaksājama apgādnieka zaudējuma pabalsts, pamatojoties uz to, ka dzīves dārdzība Alžīrijā ir zemāka nekā šajā dalībvalstī. X apstrīdēja šo samazinājumu tiesvedībā, kas ierosināta *Centrale Raad van Beroep* (Sociālā nodrošinājuma un civildienesta lietu apelācijas tiesa, Nīderlande). Minētā tiesa vēlas noskaidrot, vai šāds samazinājums ir pretrunā 68. panta 4. punktam Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu nolīgumā, ar ko izveido asociāciju starp Eiropas Kopienu un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un Alžīrijas Tautas Demokrātisko Republiku, no otras puses (turpmāk tekstā – “Asociācijas nolīgums”)².

¹ Oriģinālvaloda – angļu.

² OV 2005, L 265, 2. lpp. Asociācijas nolīgums tika parakstīts 2002. gada 22. aprīlī. Tas stājās spēkā 2005. gada 1. septembrī.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Eiropas Savienības tiesības

2. Asociācijas nolīguma 68. pantā ir noteikts:

“1. Saskaņā ar turpmāko punktu noteikumiem pret Alžīrijas valstspiederīgajiem darba ņēmējiem un visiem viņu ģimenes locekļiem, kas dzīvo kopā ar viņiem, sociālā nodrošinājuma jomā attiecas bez diskriminācijas valstspiederības dēļ salīdzinājumā ar tās dalībvalsts valstspiederīgajiem, kurā tie tiek nodarbināti.

Sociālā nodrošinājuma jēdziens aptver tās sociālā nodrošinājuma jomas, kas attiecas uz slimības un maternitātes pabalstiem, invaliditātes, vecuma un apgādnieka zaudējuma pabalstiem, nelaimes gadījumu darbā un arodslimību pabalstiem, apbedīšanas, bezdarba un ģimenes pabalstiem.

Tomēr saskaņā ar šiem noteikumiem citus uz Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 42. panta pamata pieņemtos Kopienas tiesību aktos paredzētus koordinācijas noteikumus var piemērot tikai kārtībā, kas noteikta šā nolīguma 70. pantā.

2. Šādu darba ņēmēju visi apdrošināšanas, nodarbinātības un uzturēšanās posmi dažādās dalībvalstīs tiek saskaitīti kopā pensiju un vecuma, invaliditātes un apgādnieka zaudējuma, ģimenes, slimības un maternitātes ikgadējo pabalstu aprēķināšanai, kā arī darba ņēmēju un viņu Kopienā dzīvojošo ģimenes locekļu medicīniskās aprūpes nodrošināšanai.

3. Attiecīgie darba ņēmēji saņem ģimenes pabalstus par tiem ģimenes locekļiem, kuri pastāvīgi dzīvo Kopienā.

4. Attiecīgie darba ņēmēji atbilstoši likmēm, kuras piemēro saskaņā ar debitora dalībvalsts vai debitoru dalībvalstu tiesību aktiem, var brīvi pārskaitīt uz Alžīriju jebkuru vecuma pensiju, apgādnieka zaudējuma pabalstus, pabalstus saistībā ar nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību vai pabalstus saistībā ar invaliditāti, kas iegūta nelaimes gadījuma darbā vai arodslimības dēļ, izņemot no iemaksām neatkarīgus pabalstus.

[..]”

3. Asociācijas nolīguma 70. pantā paredzēts:

“1. Viena gada laikā pēc šā nolīguma spēkā stāšanās Asociācijas padome pieņem noteikumus 68. pantā izklāstīto principu īstenošanai.

2. Asociācijas padome pieņem sīki izstrādātus administratīvās sadarbības noteikumus, kas nodrošina nepieciešamās vadības un kontroles garantijas 1. punktā minēto noteikumu piemērošanai.”

B. Nīderlandes tiesības

4. Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu kā atbilstošas ir norādītas šādas valsts tiesību normas.

5. *Algemene Nabestaandenwet* (Vispārējs likums par apgādnieku zaudējušām personām; turpmāk tekstā – “ANW”) 13. panta 1. punktā noteikts:

“Saskaņā ar šā likuma noteikumiem apdrošinātais ir persona, kas:

- a. ir rezidents;
- b. nav rezidents, bet tiek aplikta ar ienākuma nodokli par darbu, kas veikts, pamatojoties uz darba tiesiskajām attiecībām Nīderlandē vai kontinentālajā šelfā.”

6. ANW 14. panta 1. punktā, ciktāl tam ir nozīme šajā lietā, ir paredzēts:

“Tiesības uz apgādnieka zaudējuma pabalstu ir pārdzīvojušajam ģimenes loceklim:

- a. kuram ir neprecēts bērns, kas ir jaunāks par 18 gadiem un nepieder citas personas mājāsaimniecībai, vai
- b. kurš ir darba nespējīgs.”

7. ANW 17. panta 1. punktā noteikts:

“Apgādnieka zaudējuma pabalsta bruto apmēru nosaka tādā apmērā, lai pēc tam, kad atskaitīts ienākuma nodoklis un sociālās apdrošināšanas iemaksas, kas no šīs summas ieturamas attiecībā uz personu, kura vēl nav sasniegusi pensijas vecumu, ņemot vērā tikai 1964. gada *Wet op de loonbelasting* (1964. gada Algas nodokļa likums) 22. pantā minēto vispārējo nodokļu atlaidi, apgādnieka zaudējuma pabalsta neto apmērs būtu vienāds ar 70 % no minimālās neto algas.”

8. ANW 17. panta 3. punktā paredzēts:

“Attiecībā uz pārdzīvojušo ģimenes locekli, kurš nedzīvo Nīderlandē, citā Eiropas Savienības dalībvalstī, citā EEZ līguma līgumslēdzējā valstī vai Šveicē, apgādnieka zaudējuma pabalsta bruto apmēru nosaka, piemērojot summai, kas noteikta saskaņā ar 1., 2. vai 5. punktu, ar ministra rīkojumu apstiprināto procentu likmi. Procentu likmi nosaka atbilstoši tam, kāds attiecībā pret Nīderlandes izmaksu līmeni ir izmaksu līmenis valstī, kurā dzīvo apgādnieku zaudējušā persona. Procentu likme nedrīkst pārsniegt 100.”

9. ANW 32.a panta 1. un 2. punktā noteikts:

“1. Ja apdrošinātās personas nāves dienā pārdzīvojušais ģimenes loceklis nedzīvo Nīderlandē, viņam nav tiesību uz apgādnieka zaudējuma pabalstu. [..]

2. Šā panta 1. punktu nepiemēro, ja apdrošinātās personas nāves dienā pārdzīvojušais ģimenes loceklis dzīvo valstī, kurā saskaņā ar līgumu vai starptautiskas organizācijas lēmumu var pastāvēt tiesības uz apgādnieka zaudējuma pabalstu [..].”

III. Pamatlietas fakti, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

10. 2000. gada 1. janvārī stājās spēkā *Wet beperking export uitkeringen* (Likums par sociālā nodrošinājuma pabalstu eksporta ierobežošanu). Ar to dažādās sociālā nodrošinājuma tiesību jomās tika ieviests teritorialitātes princips. Galvenais noteikums ir tāds, ka pabalsta saņēmējam, kurš nedzīvo Nīderlandē vai pārtrauc pastāvīgi uzturēties šajā dalībvalstī, nav tiesību uz pabalstu vai izbeidzas pastāvošās tiesības uz pabalstu. Izņēmums ir gadījumi, kad pabalsta eksportu reglamentē starptautisks līgums ar pabalsta saņēmēja pastāvīgās dzīvesvietas valsti, jo tādējādi var veikt pārbaudes, lai nodrošinātu, ka šie pabalsti tiek izmaksāti likumīgi. Starp Nīderlandi un Alžīriju šāds līgums nav noslēgts.

11. Pārejas režīma laikā apgādnieka zaudējuma pabalstu, kas saņēmējam pienācās līdz 1999. gada 31. decembrim, varēja eksportēt pat uz valsti, ar kuru Nīderlande nebija noslēgusi šādu līgumu.

12. 2012. gada 1. jūlijā stājās spēkā *Wet woonlandbeginsel in de sociale zekerheid* (Likums par dzīvesvietas valsts principu sociālā nodrošinājuma jomā; turpmāk tekstā – “*Wwsz*”). Saskaņā ar *Wwsz* pievienoto paskaidrojuma rakstu šā likuma mērķis ir ierobežot sociālā nodrošinājuma pabalstu eksportu vai izmaksu uz ārvalstīm ārpus Eiropas Savienības. Šajā nolūkā ar to grozīja ANW 17. panta 3. punktu³. *Wwsz* mērķis ir nodrošināt, lai pabalsti, kas aprēķināti, pamatojoties uz Nīderlandes minimālo algu, vai kas paredzēti noteiktu izmaksu segšanai, atbilstu dzīves dārdzībai valstī, uz kuru tie tiek eksportēti. Tādējādi pabalstu saņēmējiem, kas nedzīvo Nīderlandē, citā dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas līguma līgumslēdzējā valstī vai Šveicē, izmaksā pabalstu, kurš atbilst noteiktam procentam no apgādnieka zaudējuma pabalsta summas, kādu viņi saņemtu, ja dzīvotu Nīderlandē.

13. Nīderlandē dzīvojošiem pabalsta saņēmējiem maksimālā apgādnieka zaudējuma pabalsta summa ir 70 % no Nīderlandē noteiktās minimālās mēnešalgas. Alžīrijā dzīvojošiem pabalsta saņēmējiem pabalsta likme, sākot no 2013. gada, bija 60 % no Nīderlandē piemērojamā apmēra, bet no 2016. gada – 40 %⁴. Šis procentu likmes mērķis ir ņemt vērā dzīves dārdzību Alžīrijā salīdzinājumā ar dzīves dārdzību Nīderlandē.

14. Apelācijas sūdzības iesniedzējas mirušais vīrs bija darba ņēmējs Nīderlandē. Saskaņā ar ANW apelācijas sūdzības iesniedzējai no 1999. gada 1. janvāra bija tiesības uz apgādnieka zaudējuma pabalstu. Atbilstoši pārejas režīmam⁵ no 2000. gada 1. janvāra šis pabalsts tika eksportēts uz Alžīriju, kas ir viņas dzīvesvietas valsts. Ar 2018. gada 19. septembra lēmumu SVB informēja apelācijas sūdzības iesniedzēju, ka, sākot ar 2013. gada 1. janvāri, viņai piešķirtais apgādnieka zaudējuma pabalsts tiks samazināts, pielāgojot to dzīves dārdzības līmenim Alžīrijā. Apelācijas sūdzībā iesniedzējtiesai X apgalvo, ka šā samazinājuma dēļ viņa nespēj sevi uzturēt.

15. Saskaņā ar iesniedzējtiesas pastāvīgo judikatūru pabalstu samazināšana, pamatojoties uz dzīvesvietas valsts principu, ir uzskatāma par šo pabalstu eksporta ierobežojumu. SVB uzskata, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkts pieļauj šādu ierobežojumu, jo tajā nav skaidri un nepārprotami paredzēts pienākums atļaut pabalstu eksportu. Tādējādi Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktam neesot tiešas iedarbības. Tas izriet no Asociācijas nolīguma 70. panta, kurā paredzēts, ka tā 68. pantā ir tikai izklāstīti vispārīgi principi, kuri Asociācijas padomei jāīsteno, bet kurus tā nav īstenojusi.

³ Šo secinājumu 8. punktā ir ņemts vērā šis grozījums.

⁴ *Regeling woonlandbeginsel in de sociale zekerheid 2012* (2012. gada Noteikumi par dzīvesvietas valsts principu sociālā nodrošinājuma jomā) 1. pants un šo noteikumu pielikums.

⁵ Skat. šo secinājumu 11. punktu.

16. Iesniedzējtiesa norāda, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta interpretācija ir nozīmīga gan attiecībā uz pabalstiem, ko eksportē uz Alžīriju, gan uz pabalstu eksportu uz citām valstīm, ar kurām Eiropas Savienība ir noslēgusi nolīgumus, kas ietver līdzīgu noteikumu⁶. Šī tiesa arī norāda, ka Nīderlandes tiesību akti, ar kuriem apgādnieka zaudējuma pabalsta apmēru pielāgo atbilstoši dzīves dārdzībai pabalsta saņēmēja dzīvesvietas valstī, var būt nesaderīgi ar šādiem noteikumiem. Tāpēc tā nolēma apturēt tiesvedību un lūgt Tiesu sniegt prejudiciālu nolēmumu par šādiem prejudiciālajiem jautājumiem:

“1) Vai Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas ir piemērojams miruša darba ņēmēja apgādnieku zaudējušai personai, kura dzīvo Alžīrijā un vēlas eksportēt savus apgādnieka zaudējuma pabalstus uz Alžīriju?

Ja atbilde ir apstiprinoša:

2) Vai Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkts, ņemot vērā tā formulējumu un šīs tiesību normas mērķi un raksturu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir tieša iedarbība, līdz ar to personām, uz kurām šī tiesību norma attiecas, ir tiesības uz to tieši atsaukties dalībvalstu tiesās, lai panāktu, ka netiek piemērotas ar to nesaderīgas valsts tiesību normas?

Ja atbilde ir apstiprinoša:

3) Vai Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to netiek pieļauta dzīvesvietas valsts principa piemērošana [ANW] 17. panta 3. punkta izpratnē, kas ierobežo apgādnieka zaudējuma pabalstu eksportu uz Alžīriju?”

17. SVB, Nīderlandes valdība un Eiropas Komisija iesniedza rakstveida apsvērumus un 2023. gada 28. jūnija tiesas sēdē atbildēja uz Tiesas rakstveida un mutvārdu jautājumiem.

IV. Juridiskā analīze

A. *Lietas dalībnieku apsvērumi*

18. SVB apgalvo, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta mērķis ir nodrošināt, ka valūtas ierobežojumi netraucē “darba ņēmējiem” pārnest pensijas un pabalstus. Tā kā ir skaidra atsauce uz “darba ņēmējiem”, darba ņēmēja ģimenes locekļi, piemēram, atraitne vai atraitnis, neietilpstot šīs normas darbības jomā attiecībā uz personām.

19. SVB uzskata, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktam nav tiešas iedarbības, jo tajā neesot skaidri un nepārprotami noteikts pienākums iestādēm, kas atbildīgas par pensiju un pabalstu nodrošināšanu, pārskaitīt pilnu pabalsta summu Alžīrijā dzīvojošam darba ņēmēja pārdzīvojušajam laulātajam. No Asociācijas nolīguma 70. panta izriet, ka ir vajadzīgi turpmāki īstenošanas pasākumi, lai īstenotu 68. panta 4. punktu. Pat ja pēdējai minētajai tiesību normai

⁶ Skat. 65. panta 4. punktu Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu nolīgumā, ar ko izveido apvienību starp Eiropas Kopieniem un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un Tunisijas Republiku, no otras puses (OV 1998, L 97, 2. lpp.); 65. panta 4. punktu Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu nolīgumā par asociācijas izveidi starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Marokas Karalisti, no otras puses (OV 2000, L 70, 2. lpp.), un 64. panta 1. punkta otro ievilkumu Eiropas un Vidusjūras valstu nolīgumā, ar ko izveido apvienību starp Eiropas Kopieniem un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un Izraēlas Valsti, no otras puses (OV 2000, L 147, 3. lpp.).

būtu tieša iedarbība, nedz tās teksts, nedz konteksts neliedzot pielāgot apgādnieka zaudējuma pabalsta likmi atbilstoši dzīves dārdzības līmenim Alžīrijā, kas ir zemāks nekā Nīderlandē. Nīderlandes valdība piekrīt šim viedoklim⁷.

20. Pamatojot savu viedokli, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktam nav tiešas iedarbības, SVB un Nīderlandes valdība atsauca uz Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 883/2004 (2004. gada 29. aprīlis) par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu⁸ 7. pantu “Noteikumu par dzīvesvietu nepiemērošana”. Tajā noteikts: “Ja šajā regulā nav noteikts citādi, naudas pabalstus, ko izmaksā saskaņā ar vienas vai vairāku dalībvalstu tiesību aktiem vai saskaņā ar šo regulu, nesamazina, nemaina, neatliek, neatceļ un nekonnfiscē tādēļ, ka pabalsta saņēmējs vai viņa ģimenes locekļi dzīvo dalībvalstī, kas nav tā, kurā atrodas par pabalstu piešķiršanu atbildīgā iestāde⁹.” SVB apgalvo, ka minētā norma ir līdzīga normai par noteikumu par dzīvesvietu nepiemērošanu, kas paredzēta 6. panta 1. punkta pirmajā daļā Asociācijas padomes Lēmumā Nr. 3/80 (1980. gada 19. septembris) par Eiropas Kopienu dalībvalstu sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darba ņēmējiem no Turcijas un viņu ģimenes locekļiem (turpmāk tekstā – “Lēmums Nr. 3/80”)¹⁰. SVB un Nīderlandes valdība apgalvo, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktu nevar pielīdzināt normai par noteikumu par dzīvesvietu nepiemērošanu, jo tas ir formulēts, izmantojot atšķirīgus un neskaidrākus terminus.

21. Tiesas sēdē SVB un Nīderlandes valdība apgalvoja, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 1. punkts nav piemērojams pabalsta saņēmējam, kas dzīvo Alžīrijā, jo gan no šā noteikuma teksta, gan no Tiesas judikatūras izrietot, ka šī tiesību norma ir piemērojama vienīgi Eiropas Savienības iekšējā kontekstā. Katrā ziņā – ANW 17. panta 3. punkts ne tieši, ne netieši nediskriminē valstspiederības dēļ, jo dzīves dārdzība Nīderlandes iedzīvotājiem un Alžīrijas iedzīvotājiem nav salīdzināma. Tādēļ ir lietderīgi abas šīs personu kategorijas aplūkot atšķirīgi.

22. Komisija apgalvo, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta darbības joma attiecībā uz personām ietver arī darba ņēmēja pārdzīvojušo laulāto, kura dzīvesvieta ir Alžīrijā un kurš vēlas apgādnieka zaudējuma pabalstu eksportēt uz šo valsti. Šī interpretācija atbilstot Asociācijas nolīguma mērķim un kontekstam. Lai gan Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkts ir pietiekami skaidrs un nepārprotams, lai tam būtu tieša iedarbība, Komisija no vārdiem “atbilstoši likmēm, kuras piemēro saskaņā ar debitoru dalībvalsts vai debitoru dalībvalstu tiesību aktiem”, secina, ka šī norma neliedz apgādnieka zaudējuma pabalstu pārskaitīt, piemērojot samazinātu likmi atbilstoši zemākai dzīves dārdzībai Alžīrijā. Tiesas sēdes laikā Komisija paskaidroja, ka tā uzskata, ka ANW varētu radīt Alžīrijas valstspiederīgajiem nelabvēlīgāku situāciju nekā Nīderlandes valstspiederīgajiem, bet šāda atšķirīga attieksme ir objektīvi pamatota un tādējādi nav aizliegta Asociācijas nolīgumā.

⁷ Nīderlandes valdība nav paudusi nostāju par pirmo jautājumu.

⁸ OV 2004, L 166, 1. lpp.

⁹ Regulas Nr. 883/2004 70. pantā noteikts, ka 7. pantu nepiemēro šīs regulas X pielikumā minētiem īpašiem no iemaksām neatkarīgiem naudas pabalstiem. Nīderlandes gadījumā norādītie pabalsti ir tādi pabalsti, kas maksājami saskaņā ar *Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten van 24 april 1997 (Wet Wajong)* (1997. gada 24. aprīļa likums “Par darba un nodarbinātības pabalstu jauniešiem ar invaliditāti”) un *Toeslagenwet van 6 november 1986 (TW)* (1986. gada 6. novembra Papildu pabalstu likums).

¹⁰ OV 1983, C 110, 60. lpp. Minētā lēmuma 6. panta 1. punktā noteikts: “Izņemot gadījumus, kad šajā lēmumā paredzēts citādi, tādus invaliditātes, vecuma pabalstus vai naudas pabalstus apgādnieka zaudējuma gadījumā, kā arī tādas pensijas par nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību, kas iegūti saskaņā ar vienas vai vairāku dalībvalstu tiesību aktiem, nevar nekādā veidā samazināt, pārveidot, apturēt, atsaukt vai konfiscēt tāda iemesla dēļ, ka to saņēmējs dzīvo Turcijā vai tādas dalībvalsts teritorijā, kas nav tā dalībvalsts, kurā atrodas institūcija, kas ir atbildīga par to maksāšanu. Pirmā punkta noteikumi attiecas arī uz piešķirtajiem vienreizējiem pabalstiem, ko izmaksā, ja atkārtoti salaulājas pārdzīvojušais laulātais, kuram bija tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensiju.”

B. Izvērtējums

23. Ar trim uzdotajiem jautājumiem iesniedzējtiesa lūdz Tiesu interpretēt Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktu. Pirmais jautājums ir par šīs tiesību normas darbības jomu attiecībā uz personām, proti, vai tā ir piemērojama Alžīrijā dzīvojošam darba ņēmēja pārdzīvojušajam laulātajam; otrais jautājums attiecas uz to, vai šai tiesību normai ir tieša iedarbība; un ar trešo jautājumu ir jānoskaidro, vai tā neliedz samazināt apgādnieka zaudējuma pabalstu, lai ņemtu vērā dzīves dārdzību Alžīrijā.

24. Pirms pievēršanās šiem jautājumiem ir jāizskata divi vispārīgi jautājumi. Pirmais jautājums attiecas uz ietekmi, kāda ir Padomes Lēmumam (2010. gada 21. oktobris) par nostāju, kas Eiropas Savienībai jāieņem Asociācijas padomē, kura nodibināta ar [Asociācijas nolīgumu], attiecībā uz sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanas noteikumu pieņemšanu (turpmāk tekstā – “Padomes Lēmums 2010/699”)¹¹. Otrais attiecas uz SVB apgalvojumu, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta mērķis ir tikai valūtas ierobežojumu atcelšana.

1. Padomes Lēmuma 2010/699 ietekme

25. Asociācijas nolīguma 94. pants piešķir Asociācijas padomei, ko veido Eiropas Savienības Padomes un Komisijas locekļi, no vienas puses, un Alžīrijas valdības locekļi, no otras puses, pilnvaras pieņemt lēmumus, lai sasniegtu šā nolīguma mērķus. Asociācijas padome pieņem lēmumus un ieteikumus, pusēm savstarpēji vienojoties¹².

26. Asociācijas nolīguma 68. panta 1. punkta trešā daļa noteic, ka saskaņā ar šā panta noteikumiem citus uz Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 42. panta¹³ pamata pieņemtos Kopienas tiesību aktos paredzētus koordinācijas noteikumus var piemērot tikai kārtībā, kas noteikta šā nolīguma 70. pantā, proti, ar Asociācijas padomes pieņemtajiem īstenošanas noteikumiem.

27. Padomes Lēmums 2010/699 tika pieņemts 2010. gada 21. oktobrī. Tajā ir formulēta nostāja, ko Eiropas Savienība paredz ieņemt Asociācijas padomē, lai īstenotu Asociācijas nolīguma 68.–71. pantu¹⁴. Īstenošanas lēmuma projektā ir definēti tādi galvenie termini kā “darba ņēmējs”, “ģimenes loceklis”, “pabalsti” un “eksportējami pabalsti”. Īstenošanas lēmuma projekta 4. panta “Atteikšanās no noteikumiem par dzīvesvietu” 1. punktā, ar kuru tiek īstenots Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkts, noteikts:

“Eksportējamus pabalstus 1. panta 1. punkta i) apakšpunkta izpratnē, kurus ir tiesīgas saņemt 2. panta a) un c) punktā minētās personas, nesamazina, nepārveido, neaptur, neatsauc un nekonfiscē tāda iemesla dēļ, ka pabalsta saņēmējs dzīvo: i) attiecībā uz dalībvalsts tiesību aktos paredzētu pabalstu – Alžīrijas teritorijā; vai ii) attiecībā uz Alžīrijas tiesību aktos paredzētu pabalstu – kādas dalībvalsts teritorijā.”

¹¹ OV 2010, L 306, 14. lpp.

¹² ES un Alžīrijas Asociācijas padomes Lēmuma Nr. 1/2007 (2007. gada 24. aprīlis) par Asociācijas padomes reglamenta pieņemšanu (OV 2007, L 111, 74. lpp.) 10. panta 1. punkts.

¹³ Regula Nr. 883/2004, ar ko koordinē dalībvalstu sociālā nodrošinājuma sistēmas, lai garantētu personu brīvas pārvietošanās tiesību efektīvu īstenošanu, tika pieņemta, pamatojoties uz Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 42. pantu, kas tagad ir LESD 48. pants.

¹⁴ Skat. Asociācijas padomes lēmuma projektu, kas pievienots Padomes Lēmumam 2010/699 (turpmāk tekstā – “īstenošanas lēmuma projekts”).

28. Kāda ir šo īstenošanas lēmuma projekta noteikumu ietekme, ja tāda ir, uz Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta interpretāciju?

29. Padomes Lēmums 2010/699 tika pieņemts, pamatojoties uz LESD 79. panta 2. punkta b) apakšpunktu kopsakarā ar tā 218. panta 9. punktu, kas paredz, ka tiek pieņemti lēmumi, ar kuriem tiek noteikta nostāja, ko Eiropas Savienība var apstiprināt struktūrā, kura izveidota saskaņā ar nolīgumu ar trešām valstīm. Kā noteikts LESD 288. panta ceturtajā daļā, “lēmumi uzliek saistības kopumā”. Tiesa ir atzinusi, ka šādi lēmumi ir saistoši dalībvalstīm, kad tās risina sarunas par galīgā īstenošanas lēmuma noteikumiem¹⁵.

30. Padomes Lēmuma 2010/699 1. pantā ir noteikts, ka nostāja, ko Eiropas Savienība ieņems Asociācijas padomē attiecībā uz Asociācijas nolīguma 70. panta īstenošanu, balstās uz pievienoto īstenošanas lēmuma projektu. Vārdi “balstās uz” norāda, ka Eiropas Savienības nostāja dažos aspektos var atšķirties no īstenošanas lēmuma projekta. Tā kā kopš Padomes Lēmuma 2010/699 pieņemšanas ir pagājuši vairāk nekā desmit gadi, šāds scenārijs ir iespējams.

31. Īstenošanas lēmuma projekta 11. pantā ir paredzēts, ka saskaņā ar šo lēmumu nekādas tiesības netiek iegūtas par laikposmu, kas bijis pirms dienas, kad šis lēmums stāties spēkā. Kā norādīts šo secinājumu 25. punktā, īstenošanas lēmuma projektam nav saistoša spēka, kamēr to nav pieņēmis kompetentais likumdevējs, proti, Asociācijas padome¹⁶.

32. Ņemot vērā izklāstītos apsvērumus, uzskatu, ka nevar pieņemt, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktam ir tāda pati nozīme kā īstenošanas lēmuma projekta 4. panta 1. punktam, jo šāds pieņēmums apietu likumdošanas procesu un ietekmētu tā iznākumu¹⁷. Īstenošanas lēmuma projekts – labākajā gadījumā – var palīdzēt interpretēt Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktu, bet tas nevar būt svarīgāks par noteikumiem, kuros tas izteikts¹⁸. Šis apsvērumus attiecas arī uz lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu pieminēto Priekšlikumu Padomes lēmumam par Kopienas nostāju Asociācijas padomē, kura dibināta ar Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu nolīgumu, ar ko izveido asociāciju starp Eiropas Kopienas un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un Alžīrijas Tautas Demokrātisko Republiku, no otras puses, lai pieņemtu noteikumus par sociālā nodrošinājuma shēmu koordinēšanu¹⁹.

2. Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta mērķis

33. SVB apgalvo, ka šā noteikuma mērķis ir tikai valūtas ierobežojumu atcelšana saistībā ar pensiju un pabalstu pārskaitījumiem.

34. Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā šāds mērķis nav nepārprotami noteikts. Rodas jautājums, vai konteksta analīze varētu sniegt pamatojumu SVB veiktajai interpretācijai. Asociācijas nolīguma 1. panta 2. punktā ir noteikts, ka šā nolīguma mērķis tostarp ir veicināt tirdzniecību un harmonisku ekonomisko un sociālo attiecību paplašināšanu starp līgumslēdzējām pusēm. Minētā nolīguma VI sadaļas nosaukums ir “Sadarbība sociālajos un kultūras jautājumos”.

¹⁵ Pēc analogijas skat. spriedumu, 2019. gada 27. marts, Komisija/Vācija (C-620/16, EU:C:2019:256, 78. punkts).

¹⁶ Skat. arī īstenošanas lēmuma projekta preambulu un 13. pantu.

¹⁷ Pēc analogijas skat. spriedumu, 2011. gada 26. maijs, *Akdas* u.c. (C-485/07, EU:C:2011:346, 91. punkts).

¹⁸ Skat. šo secinājumu 39. punktu.

¹⁹ COM(2007) 790, galīgā redakcija, 2007. gada 12. decembris (turpmāk tekstā – “Priekšlikums Padomes lēmumam par Alžīrijas un Eiropas Savienības sociālā nodrošinājuma shēmu koordinēšanu”).

Tās 1. nodaļā ir aplūkotas darba ņēmēju tiesības. Tiesību normas attiecas uz darba ņēmēju pārvietošanos, vienlīdzīgu attieksmi pret Alžīrijas un ES valstspiederīgajiem, kas uzturas uzņēmējvalsts teritorijā, un viņu sociālo integrāciju, un to mērķis ir panākt progresu šajā jomā²⁰.

35. Tā 67. panta 1. punkts paredz, ka attiecībā uz darba apstākļiem, atalgojumu un atlaišanu katra dalībvalsts nodrošina darba ņēmējiem, kas ir Alžīrijas valstspiederīgie un nodarbināti attiecīgās dalībvalsts teritorijā, nediskriminējošu attieksmi valstspiederības dēļ salīdzinājumā ar tās valstspiederīgajiem. 67. panta 3. punkts nosaka Alžīrijai savstarpējības pienākumu.

36. Saskaņā ar Asociācijas nolīguma 68. panta 1. punkta noteikumiem pret darba ņēmējiem, kas ir Alžīrijas valstspiederīgie, un viņu ģimenes locekļiem, kuri dzīvo kopā ar viņiem, sociālā nodrošinājuma jomā attiecas bez diskriminācijas valstspiederības dēļ salīdzinājumā ar tās dalībvalsts valstspiederīgajiem, kurā tie tiek nodarbināti. Sociālais nodrošinājums īpaši ietver apgādnieka zaudējuma pabalstus. Asociācijas nolīguma 68. panta 1. punktā ir noteikts, ka to piemēro, ievērojot 68. panta turpmākos punktus.

37. Asociācijas nolīguma 68. panta 2. punktā ir paredzēts, ka apdrošināšanas, nodarbinātības vai nodzīvotā laika periodus, kurus darba ņēmēji atrodas dažādās dalībvalstīs, summē, lai piešķirtu pensijas un pabalstus, tostarp apgādnieka zaudējuma pabalstu. Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā noteikts, ka pensijas un pabalstus saistībā ar “apgādnieka zaudējumu” var brīvi pārskaitīt uz Alžīriju. 68. panta 5. punktā Alžīrijai noteikts savstarpējības pienākums attiecībā uz dalībvalstu valstspiederīgajiem.

38. No tā izriet, ka Asociācijas nolīguma VI sadaļas 1. nodaļas 67. un 68. pants galvenokārt ir vērsti uz darba ņēmēju pārvietošanos un vienlīdzīgu attieksmi pret viņiem salīdzinājumā ar dalībvalstu valstspiederīgajiem, kā to apstiprina Priekšlikums Padomes lēmumam par Alžīrijas un Eiropas Savienības sociālā nodrošinājuma shēmu koordinēšanu un īstenošanas lēmuma projekts²¹. Asociācijas nolīguma IV sadaļas 1. nodaļā ir aplūkoti kārtējie maksājumi un kapitāla aprīte. Varētu sagaidīt, ka šajā nodaļā būs ietverti arī noteikumi attiecībā uz valūtas ierobežojumu atcelšanu.

39. Turklāt īpašu no iemaksām neatkarīgu pabalstu neiekļaušana Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā būtu nelogiska, ja šīs normas vienīgais mērķis būtu tikai valūtas ierobežojumu atcelšana. Minētie pabalsti nav ietverti sadaļā par atteikšanos no noteikumiem par dzīvesvietu Padomes Regulā (EEK) Nr. 1408/71 (1971. gada 14. jūnijs) par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem un viņu ģimenēm, kas pārvietojas Kopienā²², un Regulā Nr. 883/2004²³. Šis apstāklis vēl vairāk pastiprina nostāju, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā ir aplūkoti visi jautājumi

²⁰ Pirms Asociācijas nolīguma tika noslēgts Sadarbības nolīgums starp Eiropas Ekonomikas kopienu un Alžīrijas Tautas Demokrātisko Republiku (OV 1978, L 263, 2. lpp.), kurš stājās spēkā 1978. gada 1. novembrī. Minētajā nolīgumā bija ietverti līdzīgi noteikumi darbaspēka jautājumos, proti, III sadaļas “Sadarbība darbaspēka jomā” 38. un 39. pants. 39. panta 4. punktā, kas atbilst Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktam, noteikts: “Attiecīgie darba ņēmēji brīvi var pārsūtīt uz Alžīriju visas vecuma pensijas vai pabalstus sakarā ar nāvi, nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību, vai sakarā ar invaliditāti, kas radusies nelaimes gadījuma darbā vai arodslimības dēļ, pēc likmēm, ko piemēro, pamatojoties uz debitora dalībvalsts vai dalībvalstu tiesību aktiem.” Vienīgā būtiskā atšķirība starp abiem šiem pantiem ir tā, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta darbības jomā nav ietverti no iemaksām neatkarīgi pabalsti.

²¹ Skat. minētā priekšlikuma paskaidrojuma raksta sadaļu “Ietekmes novērtējums”: “Sociālā nodrošinājuma jomā pieņemto noteikumu [67.–71. panta] mērķis ir dot iespēju darba ņēmējam no attiecīgās asociētās valsts saņemt konkrētus sociālās apdrošināšanas pabalstus, kas paredzēti dalībvalsts(-u) tiesību aktos, kurus piemēro attiecīgajam subjektam.”

²² OV 1971, L 149, 2. lpp.; skat. šīs regulas 4. panta 2.a punktu, 10.a panta 1. punktu un IIa pielikumu pēc grozījumiem, kas izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 13. aprīļa Regulu (EK) Nr. 647/2005 (OV 2005, L 117, 1. lpp.). Regulu Nr. 1408/71 piemēro attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 859/2003 (2003. gada 14. maijs), ar ko Regulas (EEK) Nr. 1408/71 un Regulas (EEK) Nr. 574/72 noteikumus attiecina arī uz tiem trešo valstu pilsoņiem, uz kuriem minētie noteikumi neattiecas tikai viņu pilsonības dēļ (OV 2003, L 124, 1. lpp.).

²³ Skat. minētās regulas 7. un 70. pantu, kā arī X pielikumu, kuru piemēro trešo valstu valstspiederīgajiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1231/2010 (2010. gada 24. novembris), ar ko Regulu (EK) Nr. 883/2004 un Regulu (EK) Nr. 987/2009 attiecina arī uz tiem trešo valstu valstspiederīgajiem, uz kuriem minētās regulas neattiecas tikai viņu valstspiederības dēļ (OV 2010, L 344, 1. lpp.).

saistībā ar iespēju pārskaitīt pensijas un pabalstus, ņemot vērā saņēmēja dzīvesvietu, un ka šī norma attiecas ne tikai uz valūtas ierobežojumu atcelšanu. Šajā kontekstā ir būtiski arī tas, ka nedz Priekšlikumā Padomes lēmumam par Alžīrijas un Eiropas Savienības sociālā nodrošinājuma shēmu koordinēšanu, nedz īstenošanas lēmuma projektā nav skaidri minēta valūtas ierobežojumu atcelšana.

40. Ņemot vērā izklāstītos apsvērumus, ir maz ticams, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkts ir vērsti tikai uz valūtas ierobežojumu atcelšanu pensijām vai pabalstiem, kas pārskaitīti uz Alžīriju.

3. Pirmais jautājums: vai darba ņēmēju apgādnieku zaudējusi persona ir ietverta Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta darbības jomā attiecībā uz personām?

41. Iesniedzējtiesa jautā, vai Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā minētais jēdziens “darba ņēmēji” ietver darba ņēmēja atraitni, proti, apelācijas sūdzības iesniedzēju.

42. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka pamatlietā iesaistītās puses uzskata, ka attiecīgais pabalsts ietilpst Asociācijas nolīguma 68. panta materiālajā piemērošanas jomā. Tās arī uzskata, ka tas nav īpašs no iemaksām neatkarīgs pabalsts 68. panta 4. punkta izpratnē.

43. Apgādnieka zaudējuma pabalstiem un pensijām ir divi galvenie mērķi. Pirmkārt, tie aizsargā atraitnes vai atraitņus no nabadzības riska, jo kompensē izmantojamo ienākumu strauju samazināšanos līdz absolūti zemākajam līmenim. Tas ir apgādnieka zaudējuma pabalsta galvenais mērķis. Otrkārt, tie palīdz nodrošināties pret to, ka izmantojamie ienākumi samazināsies salīdzinājumā ar situāciju pirms laulātā nāves, tāpat kā vecuma pensijas palīdz izvairīties no strauja ienākumu krituma pēc pensionēšanās. Tādējādi šie patērīna līdzekļu izlīdzināšanas mērķi ir vērsti uz pabalsta saņēmēju dzīves līmeņa saglabāšanu.

44. Apgādnieka zaudējums un apgādnieka zaudējuma pabalsti būtībā rodas darba ņēmēja nāves gadījumā un pienākas apgādnieku zaudējušai personai. Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā ir noteikts, ka pensijas un pabalstus saistībā ar apgādnieka zaudējumu var brīvi pārskaitīt, tādējādi šī tiesību norma zaudētu savu lietderīgo iedarbību, ja no tās darbības jomas attiecībā uz personām tiktu izslēgtas darba ņēmēja apgādnieku zaudējušās personas, kas ir tiesīgas saņemt apgādnieka zaudējuma pabalstus. Būtu arī neloģiski, ja pēc tam, kad saskaņā ar Asociācijas nolīguma 68. panta 2. punktu ir summēti apdrošināšanas, nodarbinātības vai nodzīvotā laika periodi, lai piešķirtu apgādnieka zaudējuma pensijas un pabalstus, vienīgi darba ņēmējam būtu tiesības pārskaitīt šos pabalstus uz Alžīriju²⁴.

45. Iespēja pārskaitīt vecuma vai invaliditātes pensijas un pabalstus uz Alžīriju ir īpaši svarīga pensionētiem darba ņēmējiem, kas ir Alžīrijas valstspiederīgie, vai viņu pārdzīvojušajiem laulātajiem. Šāda brīvas pārskaitīšanas iespēja, visticamāk, stimulēs Alžīrijas valstspiederīgos darba ņēmējus sākt strādāt kādā no dalībvalstīm. Tas pats attiecas uz šāda darba ņēmēja pārdzīvojušo laulāto, kurš cer, ka varēs pārskaitīt apgādnieka zaudējuma pabalstu uz Alžīriju. Tādējādi interpretācija, saskaņā ar kuru darba ņēmēja pārdzīvojušais laulātais ietilpst Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta darbības jomā attiecībā uz personām, veicina darba ņēmēju pārvietošanos.

²⁴ Pēc analogijas skat. spriedumu, 1995. gada 5. aprīlis, *Krid* (C-103/94, EU:C:1995:97, 40. punkts).

46. Lai gan Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā nav skaidri noteiktas prasības, kas attiecas uz pabalsta saņēmēja dzīvesvietas valsti, nav šaubu, ka iespēja pārskaitīt pensijas vai pabalstus “uz Alžīriju” attiecas uz Alžīrijas valstspiederīgā darba ņēmēja apgādnieku zaudējušo personu, kurai ir tiesības uz apgādnieka zaudējuma pabalstu kādā dalībvalstī un kura pārceļas uz dzīvi Alžīrijā. Nav cita jēgpilna izskaidrojuma šo vārdu izmantošanai šajā tiesību normā.

47. Visbeidzot, nepārliciecināms ir SVB apsvērumus, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā esot noteikta prasība apgādnieku zaudējušai personai dzīvot kādā dalībvalstī, jo 68. panta 1. punkts attiecoties uz darba ņēmējiem, kas ir Alžīrijas valstspiederīgie un ir nodarbināti kādā dalībvalstī, kā arī uz “visiem viņu ģimenes locekļiem, kas dzīvo kopā ar viņiem”, jo tādā gadījumā 68. panta 4. punkta vārdi “brīvi pārskaitīt uz Alžīriju” nebūtu uztverami to parastajā nozīmē un šī norma zaudētu savu lietderīgo iedarbību.

48. Ņemot vērā izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktu interpretēt tādējādi, ka Alžīrijas darba ņēmēja pārdzīvojušais laulātais, kurš dzīvo Alžīrijā, ir ietverts šīs normas darbības jomā attiecībā uz personām.

4. Otrais jautājums: vai Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktam ir tieša iedarbība?

49. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru starp Eiropas Savienību un trešo valsti noslēgta līguma noteikumam ir tieša iedarbība, ja tas ietver skaidru un nepārprotamu pienākumu, kura izpilde vai iedarbība nav atkarīga no kāda cita turpmāka tiesību akta pieņemšanas. Tādēļ ir jāizvērtē tiesību normas teksts, kā arī nolīguma priekšmets un būtība, tostarp tā mērķis²⁵.

50. Šo secinājumu 34.–40. punktā ir paskaidrots, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā dalībvalstīm ir noteikts pienākums apgādnieka zaudējuma gadījumā atļaut brīvi pārskaitīt pensijas un pabalstus. Šo secinājumu 41.–48. punkts pierāda, ka vienīgā jēgpilnā šīs tiesības normas interpretācija paredz, ka tās darbības joma attiecībā uz personām ietver arī Alžīrijas valstspiederīgā darba ņēmēja pārdzīvojušo laulāto, kas dzīvo Alžīrijā. Saskaņā ar Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta formulējumu šādi personai ir jābūt iespējai brīvi pārskaitīt uz Alžīriju visas pensijas un pabalstus, kas attiecas uz apgādnieka zaudējumu, atbilstoši likmēm, kuras piemēro saskaņā ar debitora valsts vai debitoru valstu tiesību aktiem.

51. Frāze “jābūt iespējai brīvi pārskaitīt uz Alžīriju [...] atbilstoši likmēm, kuras piemēro saskaņā ar debitora valsts vai debitoru valstu tiesību aktiem” ir uztverama tās parastajā nozīmē. Spēja kaut ko darīt brīvi nozīmē, ka to var darīt bez ierobežojumiem vai kontroles. Tāpēc dalībvalstis nedrīkst radīt šķēršļus pabalsta saņēmējam, kurš vēlas pārskaitīt pensiju vai pabalstu, vai šajā saistībā noteikt viņam materiāltiesiskus ierobežojumus.

52. Tomēr ir arī skaidrs, ka frāze “atbilstoši likmēm, kuras piemēro saskaņā ar debitora valsts vai debitoru valstu tiesību aktiem” nosaka, kādā veidā tajā reglamentētās pensijas un pabalstus var brīvu pārskaitīt. Tā piešķir dalībvalstīm zināmu rīcības brīvību, jo tās var pieņemt tiesību aktus, lai pielāgotu tās pensijas vai pabalsta apmēru, ko var pārskaitīt uz Alžīriju²⁶.

²⁵ Skat., piemēram, spriedumus, 1995. gada 5. aprīlis, *Krid* (C-103/94, EU:C:1995:97, 21.–24. punkts un tajos minētā judikatūra), un 1998. gada 16. jūnijs, *Racke* (C-162/96, EU:C:1998:293, 31. punkts un tajā minētā judikatūra).

²⁶ Iespējams, ir lietderīgi norādīt, ka nīderlandiešu valodas versijā šajā frāzē ir izmantots vārds “koers”, ko gandrīz vienmēr lieto, lai apzīmētu maiņas kursu, piemēram, “wisselkoers” (valūtas maiņas kurss), vai biržā tirgto akciju un vērtspapīru tirgus vērtību. Citu valodu versijas precīzāk atbilst angļu valodas versijai, jo izmanto vārdu, kas atbilst vārdam “rate”, kurš nozīmē “summu”, “tarifu” vai “cenu”.

53. SVB uzskata, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktam nevar būt tiešas iedarbības, jo tas neuzliek nekādus pienākumus dalībvalstu kompetentajām iestādēm. 67. panta 1. punktā ir noteikts, ka “katra dalībvalsts nodrošina darba ņēmējiem, kas ir Alžīrijas valstspiederīgie, [...] nediskriminējošu attieksmi valstspiederības dēļ salīdzinājumā ar tās valstspiederīgajiem”. No Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta materiālās piemērošanas jomas izriet, ka dalībvalstīm šis noteikums ir jāisteno un jānodrošina, lai to kompetentās iestādes to ievērotu, tāpat kā 67. panta 1. punktu²⁷. Tādēļ uzskatu, ka SVB apgalvojums šajā ziņā nav pārliecinošs.

54. SVB un Nīderlandes valdība apgalvo – tā kā normas par tādu noteikumu par dzīvesvietu nepiemērošanu, kas paredzēti Regulas Nr. 883/2004 7. pantā un Lēmuma Nr. 3/80 6. panta 1. punktā, ir daudz skaidrākas un nepārprotamākas par Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā noteikto, šai pēdējai normai nevarot būt tiešas iedarbības. Mani nepārlicina arī šī argumentācija. Tas, ka citi noteikumi ir formulēti atšķirīgi, nevar ietekmēt secinājumus par to, vai Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā ir noteikts skaidrs un nepārprotams pienākums.

55. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tas, ka Asociācijas nolīguma 70. pantā ir paredzēts, ka pēc nolīguma stāšanās spēkā Asociācijas padome pieņem noteikumus, lai īstenotu 68. pantā izklāstītos principus, neizslēdz 68. panta 4. punkta tiešu iedarbību²⁸. Tāpēc SVB apgalvojumi arī šajā ziņā nav pārliecinoši.

56. Tādēļ ierosinu Tiesai nospriest, ka, ņemot vērā Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta formulējumu un kontekstu, kādā šis nolīgums tika noslēgts, šim noteikumam ir tieša iedarbība, un tādējādi personām, uz kurām tas attiecas, ir tiesības uz to tieši atsaukties dalībvalstu tiesās.

5. Trešais jautājums: vai Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkts pieļauj apgādnieka zaudējuma pabalsta samazināšanu, ņemot vērā to, ka Alžīrijā dzīves dārdzība ir zemāka nekā Nīderlandē?

57. Trešais jautājums liek pievērst uzmanību Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā ietvertajai frāzei “atbilstoši likmēm, kuras piemēro saskaņā ar debitora valsts vai debitoru valsts tiesību aktiem”. Šī frāze norāda, ka dalībvalstīm ir rīcības brīvība pielāgot pensiju un pabalstu apmēru, kad tos pārskaita uz Alžīriju²⁹.

58. Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā ir noteikts princips, ka pensijas un pabalstus var brīvi pārskaitīt uz Alžīriju. Kā norādīts šo secinājumu 51. punktā, iespēja rīkoties brīvi nozīmē, ka dalībvalstis nedrīkst likt šķēršļus pabalsta saņēmējam, kurš vēlas pārskaitīt pensiju vai pabalstu, vai šajā saistībā noteikt materiāltiesiskus ierobežojumus.

59. Ja pensiju un pabalstu pārskaitīšanas brīdī dalībvalsts varētu tos samazināt līdz nominālajai summai, Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkts zaudētu savu mērķi un lietderīgo iedarbību³⁰ un tiktu apdraudēta iespēja sasniegt Asociācijas nolīguma mērķi pakāpeniski atvieglot darbinieku

²⁷ Asociācijas nolīguma apsvērumos ir ietverta apņemšanās, ka dalībvalstis vēlas pilnībā sasniegt savstarpēji noslēgtās asociācijas mērķus, īstenojot attiecīgās nolīguma normas.

²⁸ Skat. pēc analogijas spriedumus, 1991. gada 31. janvāris, *Kziber* (C-18/90, EU:C:1991:36, 19. punkts), 1995. gada 5. aprīlis, *Krid* (C-103/94, EU:C:1995:97, 21.–24. punkts un tajos minētā judikatūra), un 2006. gada 13. jūnijs, *Echouikh* (C-336/05, EU:C:2006:394, 41. punkts un tajā minētā judikatūra).

²⁹ Skat. šo secinājumu 52. punktu. Piekritu šo secinājumu 15. punktā minētajai iesniedzējtiesas judikatūrai, saskaņā ar kuru pensijas un pabalsta apmēra samazinājums uzskatāms par to eksporta ierobežojumu.

³⁰ Skat. pēc analogijas spriedumus, 1991. gada 31. janvāris, *Kziber* (C-18/90, EU:C:1991:36, 18. punkts), un 2003. gada 8. maijs, *Deutscher Handballbund* (C-438/00, EU:C:2003:255, 29. punkts un tajā minētā judikatūra).

pārvietošanos³¹. Pensiju un pabalstu brīva pārskaitīšana, iespējams, veicinās arī dzīves līmeņa uzlabošanos Alžīrijā. Tas ir būtisks apsvēruma, jo Asociācijas nolīguma otrajā apsvērumā ir teikts, ka Eiropas Savienība un tās dalībvalstis vēlas izveidot attiecības, kas *inter alia* pamatojas uz solidaritāti un kopīgu attīstību.

60. Tomēr ir svarīgi atzīt, ka Asociācijas nolīguma priekšmets un mērķis ir daudz šaurāks nekā LESD 45.–48. pantam, kuri reglamentē darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Eiropas Savienībā. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru pat tad, ja nolīguma normas ir formulētas līdzīgi ES Līgumu normām, tas nerada pamatu piemērot šim nolīgumam Eiropas Savienībā iekšēji piemērojamo judikatūru³². LESD 48. pantā noteiktais mērķis Eiropas Savienībā ir konkrētāk izteikts tostarp Regulas Nr. 883/2004 7. pantā³³, kas šajā kontekstā nav piemērojams³⁴ un ir skaidri izslēgts saskaņā ar Asociācijas nolīguma 68. panta 1. punkta trešo daļu. Būtiski ir arī tas, ka Asociācijas padome nav pieņēmusi īstenošanas pasākumus, kas ietvertu atteikšanos no noteikumiem par dzīvesvietu, proti, Lēmuma Nr. 3/80 6. panta 1. punkta pirmajā daļā minētajam noteikumam līdzīgu noteikumu. Tāpēc šajā lietā nav piemērojami Tiesas judikatūrā izdarītie secinājumi par šo noteikumu interpretāciju³⁵, un ir jāņem vērā tikai Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta teksts un tā pieņemšanas konteksts.

61. Interpretējot Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktu, ir jāņem vērā šā nolīguma 68. panta 1. punkts, kurā paredzēts, ka pret darba ņēmējiem, kas ir Alžīrijas valstspiederīgie, un visiem viņu ģimenes locekļiem, kuri dzīvo kopā ar viņiem, sociālā nodrošinājuma jomā attiecas bez diskriminācijas valstspiederības dēļ salīdzinājumā ar tās dalībvalsts piederīgajiem, kurā tie tiek nodarbināti. Tiesas sēdē ieinteresētās personas tika aicinātas atbildēt uz jautājumu, vai attiecīgie valsts tiesību akti rada netiešu diskrimināciju valstspiederības dēļ, kas ir pretrunā Asociācijas nolīguma 68. panta 1. punktam. Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru vienlīdzīgas attieksmes princips valstspiederības dēļ noteic, ka salīdzināmas situācijas nedrīkst tikt izvērtētas atšķirīgi un atšķirīgas situācijas nedrīkst tikt izvērtētas vienādi, ja vien šāda pieeja nav pamatota³⁶.

62. Saskaņā ar ANW 17. panta 3. punktu, ja apgādnieku zaudējusi persona pārceļas uz Alžīriju, summu, ko tā saņem kā apgādnieka zaudējuma pabalstu, pielāgo, piemērojot samazinājumu atbilstoši procentu likmei. Šis pielāgojums skar Alžīrijā dzīvojošas personas neatkarīgi no tā, vai tām ir Alžīrijas vai Nīderlandes valstspiederība vai abas. No šāda viedokļa raugoties, nav atšķirīgas attieksmes.

63. Ņemot vērā, ka valsts tiesiskā regulējuma mērķis ir nodrošināt apgādnieku zaudējušām personām pamata ienākumu līmeni, lai segtu viņu dzīves izmaksas, un ka situāciju salīdzināmība ir jāpārbauda, tostarp ņemot vērā to tiesību normu mērķi, ar kurām ir ieviesta atšķirīga

³¹ Skat. šo secinājumu 45. punktu. Mani nepārlicina Nīderlandes valdības apgalvojums, ka šajā kontekstā Asociācijas nolīguma priekšmets un mērķis ir administratīvo šķēršļu novēršana.

³² Skat., piemēram, spriedumus, 1982. gada 9. februāris, *Polydor* un *RSO Records* (270/80, EU:C:1982:43, 14. un 15. punkts), un 2009. gada 12. novembris, *Grimme* (C-351/08, EU:C:2009:697, 29. punkts un tajā minētā judikatūra).

³³ Spriedums, 2013. gada 19. septembris, *Brey* (C-140/12, EU:C:2013:565, 51. un 52. punkts un tajos minētā judikatūra).

³⁴ Atšķirībā no situācijas, kas pastāvēja, piemēram, sprieduma, 2018. gada 21. marts, *Klein Schiphorst* (C-551/16, EU:C:2018:200, 28. un 29. punkts), apstākļos.

³⁵ Skat. spriedumus, 1999. gada 2. marts, *Eddline El-Yassini* (C-416/96, EU:C:1999:107, 61. punkts); 2015. gada 16. septembris, Komisija/Slovākija (C-361/13, EU:C:2015:601, 32. punkts), un 2022. gada 16. jūnijs, Komisija/Austrija (Ģimenes pabalstu indeksācija) (C-328/20, EU:C:2022:468, 43., 46., 47. un 50. punkts un tajos minētā judikatūra). Šie spriedumi apstiprina, ka Regulas Nr. 883/2004 67. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā ir prasīta stingra līdzvērtība starp apmēru, kādā dalībvalsts piešķir ģimenes pabalstus darba ņēmējiem, kuru ģimenes locekļi dzīvo šajā dalībvalstī, un to, kādā to saņem tie darba ņēmēji, kuru ģimenes locekļi dzīvesvieta ir kādā citā dalībvalstī. Pirktpējas atšķirības nevar attaisnot atšķirīga pabalstu apmēra izmaksu personām, kuras ietilpst pirmajā no šīm kategorijām.

³⁶ Skat., piemēram, pēc analogijas spriedumu, 2004. gada 14. decembris, *Swedish Match* (C-210/03, EU:C:2004:802, 70. punkts un tajā minētā judikatūra).

attieksme³⁷, būtu jāpierāda – kā SVB un Nīderlandes valdība norādīja tiesas sēdē –, ka Alžīrijā dzīvojošie pabalsta saņēmēji nav salīdzināmā situācijā ar Nīderlandē dzīvojošajiem pabalsta saņēmējiem un tāpēc nepastāv ne tieša, ne netieša diskriminācija.

64. Tomēr, kā norādīja Komisija, vērtējot absolūtā naudas izteiksmē, pabalsta samazinājums rada atšķirīgu attieksmi pret tiem, kas turpina dzīvot Nīderlandē, un tiem, kas dzīvo Alžīrijā vai pārceļas uz turieni. Lai gan valsts tiesību aktos nav noteikta atšķirība atkarībā no valstspiederības, praksē tā, visticamāk, ietekmēs galvenokārt Alžīrijas valstspiederīgos, jo Alžīrijas valstspiederīgo darba ņēmēju apgādnieku zaudējušās personas, kurām ir tiesības saņemt attiecīgo apgādnieka zaudējuma pabalstu, biežāk dzīvo Alžīrijā nekā Nīderlandes valstspiederīgie. Tas rada netiešu diskrimināciju valstspiederības dēļ, ja vien šis pasākums nav pamatots ar mērķiem, kas nav atkarīgi no attiecīgo darba ņēmēju valstspiederības, un ir samērīgs ar likumīgu mērķi³⁸.

65. Jebkurā gadījumā neesmu pārliecināts, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 1. punkts ir piemērojams attiecībā uz pensiju un pabalstu pārskaitījumiem pabalstu saņēmējiem, kas dzīvo Alžīrijā, un ka tādējādi tas šajā kontekstā aizliedz tiešu vai netiešu diskrimināciju valstspiederības dēļ. Pirmkārt, Asociācijas nolīguma 68. panta 1. punkts attiecas uz vienlīdzīgu attieksmi pret darba ņēmējiem, kas ir Alžīrijas valstspiederīgie un kas ir nodarbināti dalībvalstu teritorijā, kā arī uz visiem viņu ģimenes locekļiem, kas dzīvo kopā ar viņiem. Saskaņā ar tās tekstu un Tiesas judikatūru³⁹ ar šo normu ir aizliegta diskriminācija valstspiederības dēļ dalībvalstīs. Otrkārt, šis noteikums ir nepārprotami saistīts ar turpmākajiem punktiem, tostarp Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktu. Tāpēc ir pamatoti interpretēt, ka Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā paredzētās tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi ir attiecināmas arī uz 68. panta 1. punktu. Treškārt, Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkta darbības joma attiecībā uz personām skar tikai darba ņēmējus, kas ir Alžīrijas valstspiederīgie, un viņu pārdzīvojušos laulātos. Tajā nav minēti dalībvalstu valstspiederīgie. Tas faktiski pirmajiem minētajiem piešķir privilēģijas, kādas dalībvalstīm nav pienākuma piešķirt saviem valstspiederīgajiem.

66. Lai atbildētu uz šo secinājumu 57.–60. punktā uzdoto jautājumu, proti, kā Alžīrijas valstspiederīgā darba ņēmēja tiesības brīvi pārskaitīt pensiju vai pabalstus uz Alžīriju var tikt saskaņotas ar dalībvalstu tiesībām noteikt šim pensijām un pabalstiem likmi, kas piemērojama to pārskaitīšanas brīdī, uzskatu, ka ir jāizvērtē, vai ANW 17. panta 3. punkts ir objektīvi pamatots, un jānoskaidro, vai tas pēc būtības skar tiesības brīvi pārskaitīt, kuras Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā piešķirtas darba ņēmējiem, kas ir Alžīrijas valstspiederīgie, un viņu apgādnieku zaudējušām personām, kuras dzīvo Alžīrijā, un padara šo tiesību izmantošanu neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtinātu⁴⁰.

67. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka visi Nīderlandes pastāvīgie iedzīvotāji ir apdrošināti ANW izpratnē. Apdrošinātās personas apgādnieka zaudējuma pabalsts pienākas apgādnieku zaudējušai personai, ja apdrošinātās personas nāves dienā šī apgādnieku zaudējušā persona dzīvo Nīderlandē. Apgādnieku zaudējušai personai jābūt jaunākai par pensionēšanās vecumu un i) viņas apgādībā jābūt neprecētam bērnam, kurš ir jaunāks par 18 gadiem un nepieder pie citas personas māsaimniecības; vai ii) viņai ir jābūt darba nespējīgai. Nīderlandes valdība tiesas sēdē paskaidroja, ka pabalsta apmērs nav atkarīgs no darba ņēmēja veikto iemaksu

³⁷ Skat. pēc analogijas spriedumu, 2010. gada 18. novembris, *Kleist* (C-356/09, EU:C:2010:703, 34. punkts un tajā minētā judikatūra).

³⁸ Skat. pēc analogijas spriedumus, 1995. gada 14. februāris, *Schumacker* (C-279/93, EU:C:1995:31, 26.–29. punkts un 39. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra), un 1996. gada 23. maijs, *O'Flynn* (C-237/94, EU:C:1996:206, 18.–23. punkts un tajos minētā judikatūra).

³⁹ Skat. pēc analogijas šo secinājumu 28. zemsvītras piezīmē minēto judikatūru; spriedumu, 2001. gada 20. marts, *Fahmi* un *Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado* (C-33/99, EU:C:2001:176, 56.–58. punkts un tajos minētā judikatūra), kā arī rīkojumu, 2007. gada 17. aprīlis, *El Youssfi* (C-276/06, EU:C:2007:215, 69. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁴⁰ Skat. pēc analogijas spriedumu, 2001. gada 27. septembris, *Gloszczuk* (C-63/99, EU:C:2001:488, 56. punkts).

lieluma. Tiesas sēdē arī tika apstiprināts, ka pabalsta apmēru pielāgo, lai tas atbilstu pabalsta saņēmēja ienākumu izmaiņām. Maksimālā summa ir 70 % no Nīderlandes neto minimālās mēneša algas. Pabalstu pielāgo, ņemot vērā izmaiņas minimālajā algā, kas savukārt tiek regulāri atjaunināta, lai *inter alia* atbilstu inflācijas līmenim Nīderlandē, proti, preču un pakalpojumu cenu pieaugumam.⁴¹

68. No minētā izriet, ka apgādnieka zaudējuma pabalsta mērķis ir nodrošināt, lai apgādnieku zaudējusī persona, kurai vēl nav tiesību uz vecuma pensiju un kura ir atbildīga par bērnu vai ir mazāk darbaspējīga darba nespējas dēļ, saņemtu dzīves dārdzībai atbilstošus pamatienākumus. Saskaņā ar valsts tiesību aktiem, ja apgādnieku zaudējusī persona pārceļas uz Alžīriju, apgādnieka zaudējuma pabalsts tiek pielāgots, lai ņemtu vērā zemāko dzīves dārdzību šajā valstī⁴². Tādējādi Alžīrijā dzīvojošam pabalsta saņēmējam un Nīderlandē dzīvojošam pabalsta saņēmējam tiek nodrošināts salīdzināms ienākumu līmenis atbilstoši viņa valstī pastāvošajai pirktspējai. Saskaņā ar valsts tiesību aktu mērķi viņi katrs saņem ienākumus, kas paredzēti, lai nodrošinātu, ka viņi var apmierināt savas pamatvajadzības.

69. Principā, ja pensiju vai pabalstu samazina par 60 %, kad tos pārskaita uz trešo valsti, saņēmējam tiek radīti būtiski ierobežojumi. Tomēr pašreizējos apstākļos šķiet, ka atbilstoši ANW pabalsta saņēmējam ir tiesības saņemt – un viņš var paļauties, ka saņems, – pamatienākumus, kas atbilst dzīves dārdzībai viņa dzīvesvietas valstī, bet šis aspekts ir jāpārbauda valsts tiesai. Tādējādi nav nedz nepamatoti, nedz pārsteidzoši, ka attiecīgais pabalsts var tikt pielāgots, lai ņemtu vērā zemāko dzīves dārdzības līmeni konkrētajā trešā valstī. Manuprāt, šis apsvērums ir objektīvs kritērijs, kas var attaisnot minēto ierobežojumu, kurš turklāt nav aizliegts saskaņā ar Asociācijas nolīguma 68. panta 1. punktu vai kādu citu tā tiesību normu un kurš konkrētajos aplūkojamajos apstākļos nav pretrunā brīvas pārskaitīšanas tiesību būtībai, kas, kā noteikts Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punktā, piešķirtas darba ņēmējiem, kuri ir Alžīrijas valstspiederīgie, vai viņu apgādnieku zaudējušajām personām.

70. Tādējādi aicinu Tiesu nospriest, ka, ņemot vērā to, ka Asociācijas nolīguma mērķis un nolūks ir šaurāks nekā LESD 45.–48. pantā noteiktie, Asociācijas nolīguma 68. panta 4. punkts neliedz pielāgot apgādnieka zaudējuma pabalstu, kura mērķis ir nodrošināt tā saņēmējiem pamatienākumus, kas atbilst dzīves dārdzībai, ar nosacījumu, ka pielāgojums precīzi atbilst dzīves dārdzības atšķirībai. Šāds lēmums nodrošinātu pienācīgu līdzsvaru starp tiesībām brīvi pārskaitīt pensijas un pabalstus uz Alžīriju un dalībvalstu rīcības brīvību noteikt šādam pārskaitījumam piemērojamās likmes.

⁴¹ Saskaņā ar SVB tīmekļvietnē pieejamo informāciju 2023. gada pirmajos sešos mēnešos minētā pabalsta maksimālā neto summa bija aptuveni 1000 EUR mēnesī.

⁴² Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu nav norādes, ka apstrīdētais samazinājums precīzi neatbilstu dzīves dārdzības atšķirībai Nīderlandē un Alžīrijā. Izmaksu indeksi atšķiras atkarībā no izmantotā avota. Saskaņā ar *Worlddata* datiem Nīderlande nesien ierindojās 23. vietā ar izmaksu indeksu (salīdzinājumā ar Amerikas Savienotajām Valstīm) 90,0, savukārt Alžīrija ierindojās 87. vietā ar izmaksu indeksu 28,8.

C. Secinājumi

71. Ņemot vērā izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Centrale Raad van Beroep* (Sociālā nodrošinājuma un civildienesta lietu apelācijas tiesa, Nīderlande) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu nolīguma, ar ko izveido asociāciju starp Eiropas Kopienu un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un Alžīrijas Tautas Demokrātisko Republiku, no otras puses, 68. panta 4. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka:

- 1) tā darbības joma attiecībā uz personām ietver apgādnieku zaudējušu personu, kura dzīvo Alžīrijā un kuras apgādnieks bija darba ņēmējs, kas bija Alžīrijas valstspiederīgais; un
- 2) tam ir tieša iedarbība, tāpēc personas, uz kurām šī tiesību norma attiecas, ir tiesīgas uz to tieši atsaukties dalībvalstu tiesās; un
- 3) tas pieļauj valsts tiesisko regulējumu, atbilstoši kam apgādnieka zaudējuma pabalsts, kura apmērs tiek noteikts, ņemot vērā dzīves dārdzību dalībvalstī, un kura mērķis ir nodrošināt pabalsta saņēmējiem pamatienākumus, tiek pielāgots, lai ņemtu vērā zemāku dzīves dārdzību Alžīrijā.